

18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ

- ✓ 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefe dönemi “Aydınlanma Dönemi” olarak bilinir. Aydınlanma, kelime anlamı olarak bir şey üzerine düşünerek onu netleştirmek ve onu açığa çıkarmak olarak tanımlanabilir. 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefe dönemi için aydınlanma, insan aklının özgürleşmesi ve dogmatik düşüncelerden kurtulması demektir. Aydınlanan insandır, aydınlatılan ise insan yaşamı ve evrenin düzenidir.
- ✓ Bu çağ “.....” olarak da isimlendirilir.

- ✓ 15. yüzyılda başlayan değişim düşünceleri 18. yüzyıldan itibaren pek çok alanda bazı sonuçların yaşanmasını sağlamıştır.
- ✓ Rönesans’tan Aydınlanma Dönemi’ne yansıyan bazı sonuçlar aşağıda verilmiştir.
 - Felsefenin yanında bilim, teknik ve sanat alanlarında birçok ürün ortaya konmuştur.
 - Bilim ve teknik alanındaki gelişmelerin ekonomi ve üretime yansması, “Sanayi Devrimi” adı verilen bir dönüşüme yol açmıştır. Sanayi Devrimi’yle birlikte ekonomik yapı ve üretim tarzları değişmiştir.
 - Sanayi Devrimi, kültürel ve toplumsal yapıyı değiştirmiştir. Bu değişim siyasal sistemleri etkilemiş ve değişime zorlamıştır.
 - Fransız İhtilali gibi önemli olaylar meydana gelmiş, toplumsal yapıda ve yaşam biçimlerinde dönüşümler yaşanmıştır.
 - Toplumsal, ekonomik ve siyasal sistem değişiklikleri, insanların istek ve ihtiyaçlarını değiştirmiştir.
 - Tüm bu değişiklikler sonucunda farklı sanatsal etkinlikler ve sanat akımları ortaya çıkmıştır.
 - 18. yüzyıl-19. yüzyıl filozofları, yaşanan olayların etkisiyle daha çok siyaset, ahlak ve bilgi alanlarında düşünceler geliştirmişlerdir.
 - Yeni felsefi akımlar ortaya çıkmıştır.

18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

- ✓ Aydınlanma düşüncesi, geleneksel düşünceye karşı aklı özgürleştirmek adına yapılan düşünsel bir harekettir.
- ✓ Aydınlanma 18. yüzyılda bir anda ortaya çıkmış değildir. Aydınlanma felsefesinin temelinde, önceki dönemlerdeki felsefe, sanat ve bilimde yaşanan gelişmeler ve toplumsal değişimler vardır.
- ✓ 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefe döneminde, Batı'da Rönesans'la başlayan değişim düşünceleri hem bireysel hem de toplumsal açıdan aydınlanma ile sonuçlanmıştır.
- ✓ Aydınlanma düşüncesinin ortaya çıkışında hem MS 2-15. yüzyıl felsefesinin hem de 15-17. yüzyıl felsefesinin etkileri olmuştur.

MS 2. Yüzyıl-15. Yüzyıl ve 15. Yüzyıl-17. Yüzyıl Felsefelerinin 18. Yüzyıl-19. Yüzyıl Felsefesine Etkisi

- ✓ 2-15. yüzyılda Batı coğrafyasında toplumsal yaşamın tüm alanları Hristiyanlık esaslarına göre biçimlendirilmiştir. İnsana, topluma, evrene dair her türlü probleme yönelik açıklamalar, din ekseninde yapılmıştır.
- ✓ Kilise gittikçe güçlenerek kendisini, dinin tek yetkili temsilcisi olarak kabul ettirmiştir.
- ✓ 2-15. yüzyıllarda kilise, dinsel dogmaları temellendirme, tüm sorunları kutsal metinlere dayanarak açıklama dışında aklın kullanımına izin vermemiştir. Farklı görüşler ileri süren ve farklı açıklamalar yapan insanları baskı altına almış ve cezalandırmıştır. Bilim, sanat ve felsefeye sadece dine uygun olan ölçülerde izin vermiştir.
- ✓ Bütün bu baskılar sonucu oluşan tepkiler Rönesans'la birlikte bir değişim süreci başlatmıştır. Rönesans Dönemi'nde kilisenin gücü azalmaya başlamıştır.
- ✓ 12. yüzyılda İslam dünyasından yapılan çeviri faaliyetleriyle başlayan yenileşme anlayışı, Coğrafi Keşifler ve bilimsel gelişmelerle beraber tüm Avrupa'ya yayılmıştır.
- ✓ Coğrafi Keşifler bir yanda Avrupa'da burjuvazi adı verilen tüccar sınıfın gittikçe zenginleşmesine ve güçlenmesine diğer yanda diğer toplumlardaki buluşların ve icatların Avrupa'ya getirilmesine katkı sağlamıştır.
- ✓ Matbaanın icadıyla birlikte bilgiye ulaşmak kolay hâle gelmiş ve halkın okuryazarlık oranı artmıştır. Bu sayede insanlar bazı din adamlarının, dini kendi çıkarları doğrultusunda kullandığını fark etmişlerdir.
- ✓ Kilisenin zenginleşmesi ve din adamlarının çıkarıcı davranışları halkın tepkisini çekmiş, Katolik mezhebinde Reform Hareketlerinin yapılmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda Protestanlık gibi yeni mezhepler ortaya çıkmıştır. Böylelikle Avrupa'da yüzlerce yıl akla egemen olan baskıcı zihniyet etkisini kaybetmeye başlamıştır.
- ✓ Sanat alanında yenilik olarak başlayan 15. yüzyıl Rönesans Hareketi, bilimsel ve felsefi gelişimi tetiklemiş din merkezli skolastik düşünceden, insan merkezli hümanist düşünceye geçilmesini sağlamıştır.
- ✓ Aydınlanma Dönemi'nde belirginleşen yeni kültürel bakış hayata ve evrene yönelik laik bir dünya görüşü üzerinde şekillenmiştir.
- ✓ Hümanizm etkisiyle sanat ve felsefede yeni akımlar doğmuş, evrene yönelik bilimsel keşifler yapılmıştır.
- ✓ Rönesans'ta biçimlenmeye başlayan ulus devleti anlayışı, Avrupa'da güçlenmeye başlamıştır.
- ✓ Rönesans ve Reform hareketleri 17. yüzyıl düşünce ortamını hazırlamıştır. 17. yüzyılda bilim dünyasında Galilei ve Newton'ın keşifleri, felsefe alanında Descartes'in görüşleri Aydınlanma düşüncesini şekillendirmiştir.
- ✓ 18-19. yüzyılda yapılan bilimsel keşifler insanın doğaya bakışını değiştirmiştir. Sanayi alanında makineleşme, üretim tarzlarını kökten değiştirmiş ve ekonomik temellere dayalı toplumsal yapılar oluşmuştur.
- ✓ Üretim tarzlarının değişmesi, yeni yaşam kültürleri ve yeni toplumsal sınıflar ortaya çıkarmıştır. Toplumsal sınıflar arasında sınıf mücadeleleri başlamıştır. Bu durum, insanların özgürlük arayışlarını tetiklemiştir.
- ✓ Toplumsal, ekonomik, kültürel değişimler insan ve toplum üzerinde düşünülmesine ve felsefede yeni anlayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur.
- ✓ Aydınlanma Dönemi'nde insanın aklı sayesinde tüm sorunlardan kurtulabileceği ve toplumsal olarak ebedî barışa ulaşabileceği düşüncesi hâkimdir.
- ✓ Aydınlanma Dönemi düşünürleri aklı ön planda tutmuşlar, çalışmalarıyla toplumu aydınlatmaya çalışmışlardır.

18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI NİTELİKLERİ

- ✓ “AKLINI KULLANMA CESARETİNİ GÖSTER!” yargısı Aydınlanma Dönemi’nin sloganı olmuştur. Bu yargı, Alman filozof Immanuel Kant tarafından dile getirilmiştir.
- ✓ Kant’a göre insan, kendi suçuyla bir ergin olmayış durumuna düşmüştür. İnsan korkaklığı ve tembelliği yüzünden başkalarının gözetimi ve yönlendirmesi altında yaşamaya meyletmış ve erginleşememiştir. Bu ergin olmayış durumundan kurtulmak ise aydınlanmaktır.
- ✓ Aydınlanmanın amacı insanı ve doğayı sadece akıl temelinde anlamaktır. Bu dönemde doğruyu, mutluluğu kendi aklıyla ve özgürce bulabilen bir insanlık hayal edilmiştir.
- ✓ Aydınlanma Dönemi’nde insan, doğanın bir parçası olarak görülmüş, akli sayesinde içinde yaşadığı ve bir parçası olduğu doğayı anlayabileceği ve kendi yaşamını daha iyi bir hâle getirebileceği düşünülmüştür.

ÖRNEK-1

Kant, “Aydınlanma Nedir?” başlıklı yazısında aydınlanmayı, insanın kendi suçu nedeniyle düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan kurtulma olarak tanımlar ve insanın ergin olmayışını kendi aklını kullanma cesareti gösterememesine bağlar. Kendi aklını kullanmak bir tür kibir değildir zira akli kullanmak bütün fikirlere ve hatta kişinin kendi fikirlerine dahi eleştirel yaklaşabilmesini de gerektirir. Fikirler elbette ki bilmenin de yolunu açarlar ancak bilgiyle temellendirilmemiş veya ilişkilendirilmemiş fikirler karşılaştırılamadıkları gibi aralarında doğru bir seçim de yapılamaz. Bu durumda “cehalet” de bir başka fikirmiş gibi durur. Bu bağlamda aydınlanma, cehaletten kurtuluş hareketidir.

Bu parçada aydınlanma düşüncesiyle hangi iki kavram arasındaki ilişki vurgulanmaktadır?

- A) Düşünce özgürlüğü - akla güven
- B) Ahlak - düşünce özgürlüğü
- C) İnsanın değeri - eleştiri
- D) Seçme özgürlüğü - ahlak
- E) Akla güven - bilginin önemi

(2020-TYT)

ÖRNEK-2

Aydınlanma Dönemi’nde yaşanan tüm gelişmelerin tohumları Rönesans Dönemi’nde atılmıştır. Rönesans’ta başlayan bağımsızlaşma ve değişim isteği, Aydınlanma Dönemi’nde teorik bir düşünce olmaktan çıkarılmış ve pratik alana taşınmıştır.

Bu parçada Aydınlanma ile ilgili aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

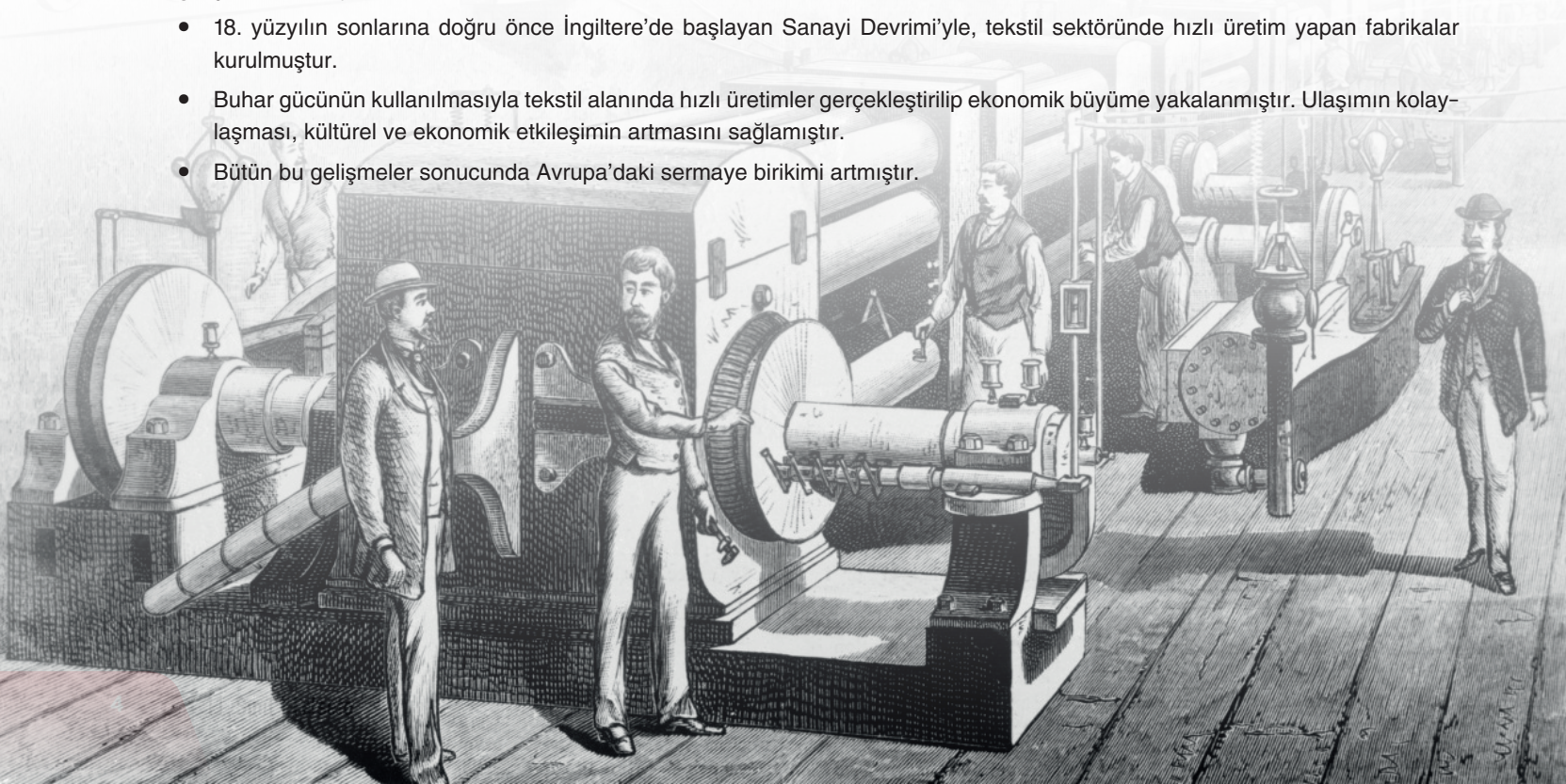
- A) Aydın ve yazarların önderlik ettiği
- B) Halkı aydınlatma amacı güdüldüğü
- C) Eyleme geçiren bir nitelikte olduğu
- D) Metafizik düşünceye karşı çıkıldığı
- E) İnsan aklına güven duyulduğu

- ✓ Aklın kılavuzluğunda bilimin doğayı açıklayabilecek güçte olduğu kabul edildiği için metafizik düşüncelere şüpheyle yaklaşılmıştır.
- ✓ Aklın kılavuzluğunda başta kilise ve krallar olmak üzere her türlü otorite sorgulanmış, toplumsal yapı ve insan hayatı yeniden biçimlendirilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda siyaset, ekonomi, eğitim, din gibi alanlarda halkın ihtiyaçları değişmiş, beklentileri farklılaşmıştır.
- ✓ Aklın bu denli önemsenmesi felsefi, sanatsal, bilimsel ve teknolojik alanlarda pek çok yenilik ortaya çıkarmıştır. Bu yeniliklerin ekonomiye etkisi Sanayi Devrimi’nin, toplumsal ve siyasal yaşama etkileri ise Fransız İhtilali’nin yaşanmasına neden olmuştur.

- ✓ **Fransız İhtilali (1789):** Rönesans'la başlayan gelişmelerin ve 18-19. yüzyıl felsefesinin somut bir sonucudur.
 - Fransız İhtilali'nin görünen sebebi, kral ve çevresindeki küçük bir azınlığın zenginlik içinde yaşarken halkın büyük çoğunluğunun açlık ve sefalet içinde yaşamasıdır.

- Görünen sebebin arkasında ihtilalin gerçekleşmesini sağlayan pek çok sebep vardır. Okuryazarlığın artması ve bağımsız yayınların desteklenmesiyle toplumda değişim düşünceleri yaygınlaşmıştır. Toplumsal yaşamdaki eşitsizlik ve adaletsizlik, aydınlanmayla oluşan özgürlük düşüncesiyle halk içinde krala karşı bir ayaklanma başlatmıştır.
 - Bu ihtilal bir halk hareketidir ancak ihtilali Fransız aydınları organize etmiştir.
 - Fransa'da mutlak monarşinin yıkılması ve cumhuriyet rejiminin kurulmasıyla sonuçlanmıştır.
 - Bütün dünyayı etkileyen ihtilal, kilisenin otoritesini ve feodaliteyi büyük ölçüde zayıflatmıştır.
- ✓ **Sanayi Devrimi:** Avrupa'da yeni buluşların etkisi ve buhar gücüyle çalışan makinelerin üretimde kullanılması sonucu yaşanan gelişmeler Sanayi Devrimi olarak adlandırılır.
 - 18. yüzyılın sonlarına doğru önce İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi'yle, tekstil sektöründe hızlı üretim yapan fabrikalar kurulmuştur.
 - Buhar gücünün kullanılmasıyla tekstil alanında hızlı üretimler gerçekleştirilip ekonomik büyüme yakalanmıştır. Ulaşımın kolaylaşması, kültürel ve ekonomik etkileşimin artmasını sağlamıştır.
 - Bütün bu gelişmeler sonucunda Avrupa'daki sermaye birikimi artmıştır.

- Sanayileşme, bir taraftan bazı insanlara rahat yaşam gibi faydalı sonuçlar getirmiştir. Diğer taraftan devletler arası rekabeti artırıp savaş gibi kötü sonuçlara götürmüştür.
- Ham madde ve yeni pazar arayışları sömürgeciliği hızlandırmış ve ortalama bir asır sonra güçlü devletlerin rekabetiyle I. Dünya Savaşı yaşanmıştır.
- Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali gibi önemli olaylar ve toplumsal dönüşümler Aydınlanma felsefesinin içeriğini de belirlemiştir. Aydınlanmacılar yoğun olarak toplum ve siyaset konularına eğilimlidir.
- Toplumsal yaşamda meydana gelen köklü değişimler doğa bilimlerinin yanında sosyal bilimlerin de gelişmesini sağlamıştır.

18. Yüzyıl-19. Yüzyıl Felsefesinin Genel Özellikleri

- ✓ Akla güven duyulmuş ve akılcı düşünce artmıştır.
- ✓ Akılcılığa, deneyciliğe dayalı bilimsel anlayış ön plana çıkmıştır.
- ✓ Rönesans'la başlayan hümanist görüş sürdürülmüş, bireyin mutluluğu ve özgürlüğü temel değer kabul edilmiştir.
- ✓ Farklılıklara ve yeniliklere karşı hoşgörü geliştirilmiş, düşünce özgürlüğü desteklenmiştir.
- ✓ Özgürlüğü engelledikleri düşüncesiyle siyasi ve dinî otoritelere karşı gelinmiştir.
- ✓ Laik bir dünya görüşü benimsenmiştir.
- ✓ Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi gerçekleşmiş ve buna bağlı siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel problemler tartışılmıştır.
- ✓ Doğa bilimlerinin yanında sosyal bilimlerin de gelişmiştir.
- ✓ Aydın ve yazarlar sınıfı oluşmuştur.
- ✓ Sanat, felsefe ve edebiyatta önemli eserler verilmiştir.
- ✓ Felsefede yeni akımlar ortaya çıkmıştır.
- ✓ Toplumun aydınlatılması amacı güdülmüştür.

ETKİNLİK-1

Aşağıdaki ifadeleri “Doğru (D)–Yanlış (Y)” olarak değerlendiriniz.

- 18-19. yüzyıl felsefesi, MS 15-17. yüzyıl felsefesinin sonuçlarının yaşandığı dönemdir.
- Aydınlanmacı düşünürler metafizik düşünceyi desteklemişlerdir.
- 18-19. yüzyıl felsefesi akıl etrafında şekillenmiştir.
- 18-19. yüzyıl felsefesi bilim insanları, yazarlar ve filozoflar tarafından geliştirilmiştir.
- “Akılını kullanma cesareti göster!” sözü Hegel’e aittir.
- Aydınlanma döneminde sanat ve felsefe etkileşim içinde olmuştur.
- 18 - 19. yüzyılda felsefeciler teokratik devlet biçimlerini savunmuşlardır.
- 18 - 19. yüzyıl sadece deneysel doğa bilimlerinin geliştiği bir dönem olmuştur.

1. Aydınlanmanın ideali, aklın önderliğinde her alanda ilerlemedir. İlerleme, insanı geleneğin köleliğinden kurtarıp özgürleştirecek, insanın mutluluğu daima artacaktır.

Bu parçaya göre Aydınlanmanın temel kabulü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mutluluk için haz veren davranışlara yönelmek gerekir.
- B) Bilimsel çalışmalarda fayda ve mutluluk sağlayacak alanlara yoğunlaşılmalıdır.
- C) İlerlemek için her yol denenmelidir.
- D) İnsan aklı duyu verileri ile sınırlıdır.
- E) İnsan, aklı sayesinde tüm sorunlardan kurtulabilir.

2. Aydınlanma düşüncesi bir yandan dönemin dünya görüşünü, siyaset, bilim, sanat anlayışlarını biçimlendirirken diğer yandan eleştirel bir tutumla geçmişle olan bağları koparmaya yönelir. Aydınlanma, temelinde kilisenin bulunduğu her tür otoriteye karşı çıkar. Soyluların veya toprak sahiplerinin, dinî temelleri olan ayrıcalıklarına ve mutlak monarşiye de karşı çıkar. Bu nedenle aydınlanma sadece düşünce dünyasıyla sınırlı kalmamış, en dikkat çeken örneği Fransız İhtilali olan toplumsal olayların yaşanmasına neden olmuş ve geleneksel toplumları, modern toplumlara dönüştürmüştür.

Bu parçadan yola çıkılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Aydınlanma düşüncesi hem gelenekten kopmayı hem de geleceğe yön vermeyi içeren iki yönlü bir düşüncedir.
- B) Aydınlanma Dönemi'nde ileri sürülen felsefi görüşler sonraki dönemlerin toplumsal yapısını şekillendirmiştir.
- C) Filozof, içinde yaşadığı dönemin sorunlarından etkilendiği gibi görüşleriyle toplumsal yapıda değişimlere neden olabilir.
- D) Aydınlanma Dönemi'nde ele alınan temel problem birey devlet ilişkisidir.
- E) Aydınlanma ve değişim düşünceleri birçok alanda kendini göstermiştir.

3. Aydınlanma, insanın kendi suçu ile düşmüş olduğu bir ergin olmama durumundan kurtulmasıdır. Bu ergin olmayış durumu ise insanın kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanamayışıdır. İşte bu ergin olmayışa insan kendi suçu ile düşmüştür, bunun nedenini de aklın kendisinde değil fakat aklını başkasının kılavuzluğu ve yardımı olmaksızın kullanmak kararlılığını ve yürekliliğini gösteremeyen insanda aramalıdır.

Bu parçada Kant'a göre insanın ergin olmama durumuna düşmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Otoriteye bağlanma
- B) Geleneği sorgulama
- C) İyi niyetli olmama
- D) Faydacı davranma
- E) Eğitimsiz olma

4. Rönesans, insanlara bu dünyadaki yaşamlarını hatırlatmış, onları din ekseninden çıkarıp deneyin ve aklın sağladığı doğrularla düşünmeye yöneltmiştir. Böylelikle insanlar kendilerini kiliseden, gelenekten, siyasi otoritelerden bağımsız kılma çabasına girmişlerdir. Rönesans Dönemi için modern düşüncenin emekleme dönemi denilebilir. Bu nedenle Rönesans'ta başlayan modern düşünce Aydınlanma Dönemi'nde olgunlaşmıştır.

Bu parçadan yola çıkılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Aydınlanma felsefesi, Rönesans Dönemi'nde başlayan değişimin bir sonucudur.
- B) Her iki dönem de Antik Yunan felsefe geleneğinin devamıdır.
- C) Gerek Rönesans gerekse Aydınlanma düşüncesi tüm dünyada etkili olmuştur.
- D) Rönesans düşünürleri Aydınlanma Dönemi'nde otorite kabul edilmiştir.
- E) Aydınlanma düşüncesi sonraki dönemlerin toplumsal yapısını şekillendirmiştir.

5. I. Otoritelere bağıllık artmıştır.
II. Batı'da aydınlanmanın yaşandığı dönemdir.
III. Bu dönem filozofları, halka ulaşmak için felsefi içerikli edebiyat eserleri üretmişlerdir.
IV. Antik Yunan felsefesi ve sanatı yeniden canlandırılmıştır.
V. Aydın ve yazarlar sınıfı oluşmuştur.

Yukarıdakilerden hangileri 18-19. yüzyıl felsefesinin özellikleri arasında yer alır?

- A) Yalnız I B) II ve III C) I, II ve IV
D) II, III ve IV E) II, III ve V

6. Aydınlanma, bir şeyi üzerine düşünerek onu netleştirmek ve onu açığa çıkarmaktır. Aydınlanma Dönemi felsefesinin temel vurgusu, insanın kendi aklını referans alması gerektiğine yöneliktir. Bu sayede insan kendi aklıyla düşünebilecek ve kendini gelenekten, otoriteden kurtarıp aydınlanabilecektir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Aydınlanma Dönemi'nde savunulan görüşlerden biri olamaz?

- A) Hiçbir şey sorgulanmadan kabul edilmemelidir.
B) Dinî ve siyasi baskılar insanların özgürlüğünü kısıtlar.
C) İnsan, kendi başına bilgi elde etme yeteneğine sahiptir.
D) Ahlaki olgunluğa ulaşabilmek için inanmak gerekir.
E) Her bir insanın kendi aklıyla hareket etmesi gerekir.

7. Aydınlanma felsefesinin temeli akıldır. Bu çerçevede insanlara; kilise ve devlet gibi otoriteleri, metafizik düşünceleri ve her türden geleneksel kabulleri, aklın ışığında eleştiriden geçirmeleri tavsiye edilmiştir. Böyle bir ortamda "Aklını kullanma cesareti göster." diyen Kant gibi bir filozof sizden ona tam olarak inanmanızı beklemeyecektir.

Bu parçada Aydınlanma Dönemi'nin aşağıdaki yönlerinden hangisi vurgulanmıştır?

- A) İnsanları sorgulamaya yönelttiği
B) Toplumsal konulara eğildiği
C) Edebiyatla iç içe olduğu
D) Önceki dönem felsefelerinden etkilendiği
E) Toplumsal olaylara yol açtığı

8. Hümanist anlayış, Rönesans Dönemi'nde insanın varoluşunun anlamı ve bu dünyadaki yerinin sorgulanmasıyla ortaya çıkmıştır. Rönesans düşüncesinde insan, yeniden tanımlanmaya çalışılmıştır. Aydınlanma Dönemi'nin başı sayılan 18. yüzyıla gelindiğinde bu sorun sistemli bir biçimde incelenerek bazı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler insanları etkilemiş, hızla yayılarak 18. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleştirilen Fransız İhtilali gibi önemli toplumsal olayların yaşanmasına neden olmuştur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Aydınlanma düşüncesi, toplumun özgürlük isteğinden doğmuştur.
B) İnsanlar, ideal bir toplum düzeni oluşturmak istemiştir.
C) Aydınlanma geçmişin birikiminin bir sonucu, geleceğin ise yönlendiricisi olmuştur.
D) Bilimsel ve teknolojik gelişmeler ihtilale zemin hazırlamıştır.
E) Aydınlanma Dönemi filozofları temelde siyaset problemiyle ilgilenmiştir.

9. Aydınlanma; insanın düşünce, değer ve pratik alanlarında otorite, din ve geleneklere bağlı kalmaktan kurtulup kendi aklı ile düşünmesi ve bu düşüncelere göre hayatını biçimlendirmeye çalışmasıdır.

Buna göre aydınlanmacı bir insandan aşağıdaki davranışlardan hangisi beklenmez?

- A) Kendi aklına güvenir.
B) Özgürlükleri savunur.
C) Olanı olduğu gibi kabul eder.
D) Eleştirel düşünür.
E) Düşüncelerini hayata geçirir.

693693

ÖĞRENCİ NO	YANITLAR
1 0 0 0 0 0 0	1 A B C D E 11 A B C D E
2 1 1 1 1 1 1	2 A B C D E 12 A B C D E
3 2 2 2 2 2 2	3 A B C D E 13 A B C D E
4 3 3 3 3 3 3	4 A B C D E 14 A B C D E
5 4 4 4 4 4 4	5 A B C D E 15 A B C D E
6 5 5 5 5 5 5	6 A B C D E 16 A B C D E
7 6 6 6 6 6 6	7 A B C D E 17 A B C D E
8 7 7 7 7 7 7	8 A B C D E 18 A B C D E
9 8 8 8 8 8 8	9 A B C D E 19 A B C D E
10 9 9 9 9 9 9	10 A B C D E 20 A B C D E

18. Yüzyıl-19. Yüzyıl Felsefesinde Öne Çıkan Problemler

- ✓ Bilginin kaynağı
- ✓ Birey devlet ilişkisi
- ✓ Ahlakın ilkeleri
- ✓ Varlığın oluşu

Bilginin Kaynağı

- ✓ Bilimdeki gelişmeler, Orta Çağ'ın bilgiyi kutsal metinlerde arama anlayışını kökten değiştirmiştir. 17. yüzyılda bilgide kesinlik arayışı, bilimsel yöntemin felsefeye uygulanmasına yol açmış, 18. yüzyılda ise aydınlanma düşüncesiyle aklın önderliğinde doğru bilgiler aranmıştır.
- ✓ 17 ve 18. yüzyıllarda bilginin doğasına yönelik,
 - Bir şeyi bilmek ne anlama gelmektedir?
 - İnsan, nelerin bilgisini bilebilir?
 - Bilginin sınırı var mıdır?
 soruları sorulmuş ve bunlara ilişkin görüşler ileri sürülmüştür.
- ✓ Aydınlanma Dönemi'nde hümanist anlayışın etkisiyle insanın doğru bilgi elde etme olanağına sahip olduğu düşüncesi güçlenmiştir.
- ✓ Doğru bilginin mümkün olduğu görüşünde birleşen bu dönem filozofları, bilginin kaynağı bakımından birbirlerinden ayrılmıştır.
- ✓ Bilgiye yönelik temel problem, bilginin ne olduğu ve insanın onu nasıl elde ettiğidir.
- ✓ Aydınlanma Dönemi'nde bilginin kaynağı üzerine yapılan tartışmalar, rasyonalizm ve empirizm olmak üzere felsefenin iki ana akımı etrafında toplanmıştır.
- ✓ Rasyonalizm (.....): Bilginin kaynağını akıl olarak kabul eden görüştür. Rasyonalizmde bilginin sırf akılla oluşturulduğu ve deneyimden bağımsız (a priori) olduğu savunulur. Rasyonalizm bu dönemde 17. yüzyıl filozofu Descartes'in görüşleriyle temsil edilir.
- ✓ Empirizm (.....): Bilginin kaynağını duyu verileri ya da deneyim olarak kabul eden görüştür. Empirizmde bilginin deneyeime bağlı (a posteriori) olarak oluşturulduğu savunulur. Empirizm bu dönemde 17-18. yüzyıl filozofu John Locke'un görüşleriyle temsil edilir.
- ✓ Bu iki görüşü uzlaştırmaya çalışan 18. yy. filozofu Kant ise bilginin akıl ve deneyimle oluşturulduğunu savunur.

Descartes (17. Yüzyıl)

- ✓ Descartes, matematikteki kesinliği felsefede de oluşturmaya çalışır. Temel amacı kendisinden şüphe edilemeyecek ve başka bilgilere de temel olabilecek açık seçik bilgilere ulaşmaktır.
- ✓ Her şeyden şüphe ederek işe başlayan Descartes, şüphe eden ve düşünebilen bir varlık olarak var olması gerektiği sonucuna ulaşır. "Düşünüyorum, o hâlde varım." şeklinde ifade ettiği sonuç önermesi açık seçik bir önermedir ve akıl yürütmeyeyle elde edilmiştir.
- ✓ Descartes bu nedenle doğru bilginin kaynağı olarak akıllı kabul eder. Ona göre bilgi, sonradan oluşan deneyimlerle değil doğuştan gelen aklın ilkeleriyle gerçekleşir.
- ✓ Descartes'e göre matematik ve geometri bilgisinin kesin olma nedeni de akla dayalı olmasıdır.

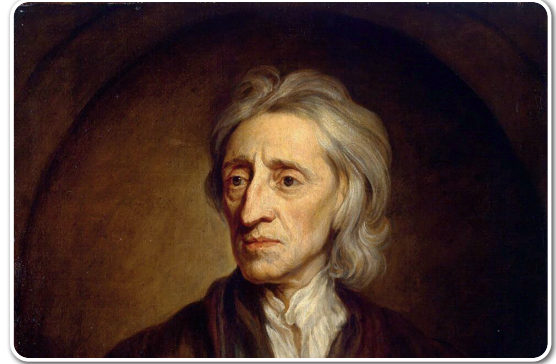

Descartes

John Locke (17-18. Yüzyıl)

- ✓ İngiliz filozof J. Locke Aydınlanma Dönemi'nin, düşünce özgürlüğünü savunan ve özgün fikirler geliştiren en etkili düşünürlerinden biridir.
- ✓ J. Locke, insan zihninin "tabula rasa" yani olduğunu söyler. Ona göre insan bu dünyaya boş bir zihinle gelir ve deneyimleri sayesinde bu boş levhayı bilgilerle doldurur.
- ✓ J. Locke'a göre dış ve iç olmak üzere iki tür deneyim alanı vardır.
- ✓ **Dış Deney (Duyum):** Dış dünyanın duyular yoluyla algılanmasıdır.
- ✓ **İç Deney (Zihinsel Faaliyetler):** Duyum aracılığıyla edinilen fikirlerin zihinsel işlemlerden geçirilmesidir.
- ✓ Descartes'in fikirlerine karşı çıkan J. Locke, zihinde doğuştan getirilen bilgilerin ya da ilkelerin olmadığını savunur.

J. Locke, insanın duyu organları aracılığıyla kendi zihninin dışında bulunan dış dünyayı deneyimlediğini ve bu deneyimlerden oluşan fikirleri düşünme yoluyla bilgiye dönüştürdüğünü ileri sürer. Ona göre basit ya da karmaşık tüm bilgilerin temelinde deneyim vardır.

J. Locke

ÖRNEK-3

Beynin fotoğrafı, zihnin veya bilincin fotoğrafı değildir. Fiziksel bir şey olmadığı için zihnin bir fotoğrafı olamaz. Bu yüzden büyük olasılıkla kaynağı zihin olduğu için bir inancın, düşüncenin, algının, imgelemenin, arzunun ve duygunun fotoğrafını da çekemeyiz. Çünkü zihin ve beden birbirinden farklı iki tözdür. Düşünmemizi sağlayan beynimiz değil zihnimizdir.

Bu parçadaki görüşler aşağıdaki varlık anlayışlarından hangisiyle açıklanır?

- A) Herakleitos'un oluşu esas alan anlayışı
- B) Descartes'in düalist anlayışı
- C) Husserl'in fenomenolojik anlayışı
- D) Hegel'in idealist anlayışı
- E) La Mettrie'nin maddeci anlayışı

(2018-TYT)

ÖRNEK-4

Doğuştan ilkeler olsaydı bunların, çocuklarda yetişkinlerde olduğundan daha belirgin olması beklenirdi çünkü çocuklar yerel âdetlerden daha az etkilenmiştir ve daha az dünya deneyimine sahiptir. Çocuklarda böyle ilkeler bulunmadığına göre doğuştan getirilen herhangi bir mantık ilkesi de ahlak ilkesi de yoktur.

Bu parçada ileri sürülen görüş aşağıdaki filozoflardan hangisinin bilgi anlayışına uygundur?

- A) Descartes
- B) Spinoza
- C) Kant
- D) Platon
- E) Locke

(2020-TYT)

Immanuel Kant (18. Yüzyıl)

- ✓ Bilgi konusunu kapsamlı olarak inceleyen Alman filozofu Immanuel Kant görüşlerini, Saf Aklın Eleştirisi ve Pratik Aklın Eleştirisi kitaplarında dile getirmiştir. Bu nedenle Kant'ın felsefesi, "Eleştiri Felsefesi" ya da "....." olarak adlandırılır.
- ✓ Kant'a göre ne akıl ne de duyu verileri tek başına bilgi oluşturmak için yeterlidir. Kant, deneyim ve aklın bir arada kullanılmasıyla bilginin oluştuğunu düşünür.
- ✓ Bilginin malzemesi olan duyu verileri deneyimle elde edilir. Ancak bu veriler işlenmemiş yani ham verilerdir. Bu veriler tek başına bilgi değildir.

I. Kant

- ✓ Akılda verileri işleyecek kategoriler, formlar, kalıplar vardır. Ham hâldeki duyu verileri, aklın formlarında ayıklanır, düzene sokulur, işlenir ve bilgiye dönüştürülür.
- ✓ Kant, “Algısız kavramlar boş, kavramsız algılar kördür.” sözüyle duyu verileri olmadan akılda var olan kavramların boş olduğunu sadece bunlara dayanarak anlamaya çalışan aklın ise kör olduğunu belirtir.
- ✓ Kant, rasyonalizm ile empirizmi uzlaştırmış, bilginin akıl ve deneyim olmak üzere her iki kaynağında kullanılarak oluşturulduğunu söylemiştir.

ÖRNEK-5

“Algısız kavramlar boş kavramsız algılar kördür.” sözüyle bilgi oluşturma sürecinde aklın ve deneyimin işbirliğine dikkat çeken düşünürdür. Ona göre ne akıl ne de duyu tek başına bilgi üretmez. Bilgi için deneyimden gelen malzemenin akıl yoluyla işlenmesi gerekir.

Bu parçada düşüncelerine yer verilen düşünür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Locke B) Descartes C) Kant
D) Hegel E) Bentham

ÖRNEK-6

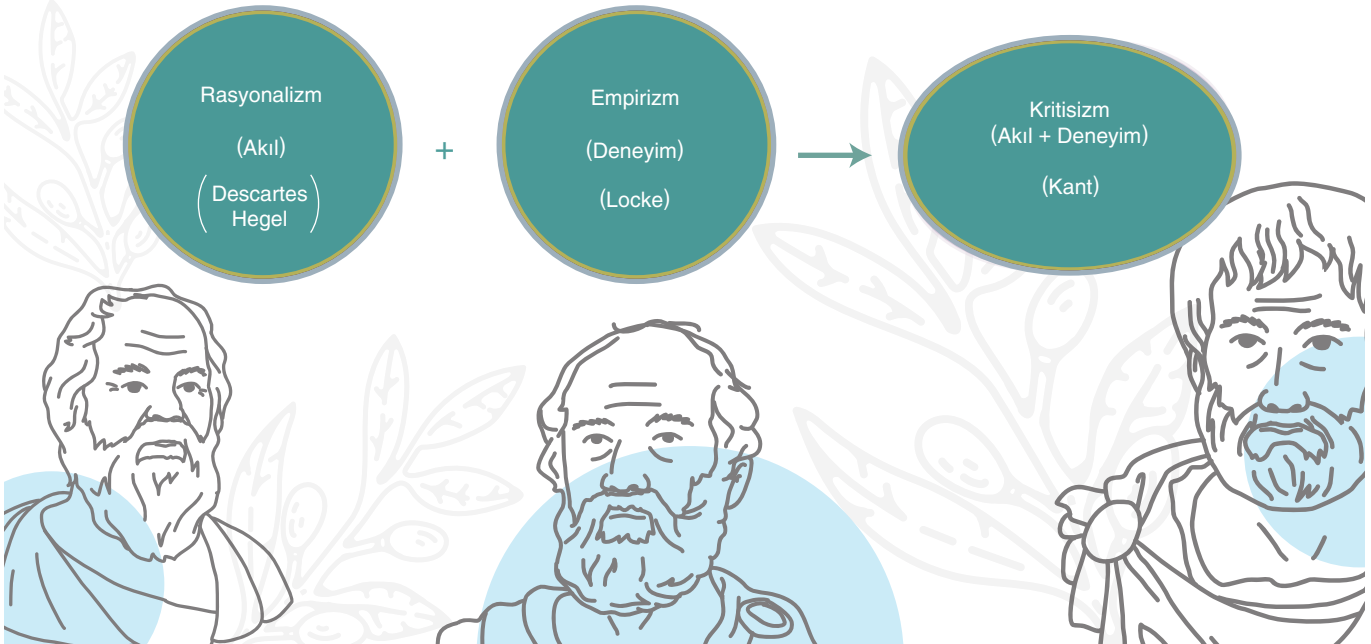
Kant’la birlikte felsefede devrim sayılabilecek bir görüş değişikliği gerçekleşti. Kant bu alanda kendinden önceki filozoflara ait rotayı tersine çevirdi: Zihin bilinebilen şeyle uyumlu olmak durumunda değildi; bilinebilen şeyin, zihinle uyumlu olması gerekirdi.

Kant’ın bu parçadaki görüşü, aşağıdaki yargılardan hangisiyle ifade edilebilir?

- A) Anlama yetisi kendi yasalarını doğaya dikte eder.
B) İnsan zihni boş bir şekilde dünyaya gelir.
C) Dünyada her zaman metafizik var olacaktır.
D) Ben yoksam bütün dünya yok olur.
E) Bizler bilinçli seçimlerimizle eylemde bulunuruz.

(2015-YGS)

Bilginin Kaynağına Yönelik Görüşler

Birey – Devlet İlişkisi

- ✓ 15-17. yüzyıl felsefesinde Machiavelli ve T. Hobbes gibi düşünürler, birlik ve düzeni sağlamak için mutlak monarşiye dayalı devlet sistemlerinin gerekli olduğunu savunmuşlardır.
- ✓ 18-19. yüzyıl felsefesinde ise bu görüşe karşı çıkmıştır. Kapsamlı olarak ilk karşı çıkış J. Locke tarafından yapılmıştır.
- ✓ Locke, aydınlanmanın temel kavramlarından biri olan özgürlüğe (liberal) dayalı bir devlet sistemini savunmuştur. J. Locke'un yanında Montesquieu ve J. J. Rousseau'nun fikirleri de modern devlet anlayışını temellendirmesi bakımından önemlidir.

John Locke

- ✓ T. Hobbes gibi J. Locke da devletin ortaya çıkışını insan doğasına bağlar ancak kurulan devlet sisteminin mutlak monarşi olması gerektiğine itiraz eder.
- ✓ Locke, insanların devlet kurulmadan önce, doğal hâlde iken özgür olduklarını, doğa kaynaklarından eşit şekilde faydalandığını söyler. Ancak Locke, Hobbes'tan farklı olarak doğal ortamda insanların birbiriyle çatışma hâlinde değil dayanışma hâlinde olduklarını savunur. Ona göre insan, doğası gereği iyi bir varlıktır.
- ✓ Doğal düzende insanlar iş birliği yaparak ve yardımlaşarak ihtiyaçlarını karşılarlar. Eğer biri bir başkasına zarar verir ve düzeni bozarsa zarara uğrayan kişi orantılı bir şekilde zarar veren kişiyi cezalandırma hakkına sahiptir.
- ✓ Cezalandırma konusunda insanların öfkelerine yenik düşebileceklerini belirten Locke, bu durumun kargaşa ve çatışma yaratabileceğini söyler. Bu nedenle insanlar haklarını, kendi istekleriyle siyasi bir otoriteye yani devlete devrederler.
- ✓ Locke'a göre huzur ve düzen için doğal durumdan yapay duruma geçmek zorunludur. Devlet sözleşmeyle kurulmuş yapay bir kurumdur.
- ✓ İnsanlar devleti kendi iradeleriyle kurduğu için devlet düzeninde çoğunluğun dediği olmaktadır. Bu nedenle bir yönetimin meşru olması, çoğunluğun iradesine uygun olmasına bağlıdır.
- ✓ Locke'a göre devletin, çoğunluğun rızasına uygun kalabilmesi için mutlak otorite hâline gelmemesi ve iktidarın kontrol edilebilmesi gerekir. Bu açıdan Locke, tam anlamıyla günümüzdeki gibi olmasa da güçler ayrılığı ilkesini benimsemiştir.
- ✓ Locke, devletin sahip olduğu güçleri tanımlamış ve güçler ayrılığı ilkesini savunmuştur. Ona göre devletin gücü yasama, yürütme ve yargı olarak üçe ayrılır.
 - Yasama gücü, kişisel haklar çerçevesinde görev ve yetkileri belirlenmiş kanun yapma gücüdür.
 - Yürütme gücü, yasama gücünü kullanan iktidardır.
 - Yargı gücü, yasama gücünün belirlediği hukuk kuralları çerçevesinde hem bireyler hem de birey devlet arasındaki uyuşmazlıkları çözümleyen güçtür.

Montesquieu

- ✓ Montesquieu; Fransız düşünür, hukukçu ve siyaset kuramcısıdır. Çalışmaları ve görüşleri aynı zamanda sosyoloji ve siyaset bilimlerinin gelişmesini sağlamıştır. Yönetim biçimlerini sınıflandırmış ve güçler ayrılığı anlayışını kuramsal bir temele oturtmuştur.
- ✓ En önemli eseri'dur.
- ✓ Montesquieu, yaşadığı dönem olan 18. yüzyılın çalkantılı ortamında, toplumu anlayıp açıklamak için çaba göstermiştir.
- ✓ Aydınlanma Dönemi'nin bilimi ve bilimsel yöntemi temel değer kabul eden anlayışıyla, toplumu bilimsel açıdan ele almıştır. Toplumda yaşanan olayları tek tek incelemiş ve olaylardan genellemelere varmıştır.
- ✓ Montesquieu, özgürlükçü anlayışa sahip bir düşünür olarak insanların, başkalarının hakkını yemeden özgürce davranma yetisine sahip olduğunu savunur. İnsanların özgürlüklerinin korunması için iktidarın gücünün denetlenmesi gerektiğini söyler.

Montesquieu

- ✓ Montesquieu da J. Locke gibi devletin yasama, yürütme ve yargı güçlerinin bulunduğunu ve insanların özgürlüklerinin kısıtlanmaması için bu güçlerin birbirini denetlemeleri gerektiğini söyler.
- ✓ Montesquieu, görüşleriyle günümüz devlet sistemini oluşturan ve güçler ayrılığını kuramlaştıran ilk düşündürdür.
- ✓ Montesquieu'ya göre bir toplumda var olan her yasa, kendini oluşturan fiziki bir veya birden fazla olayın gerçekliğine bağlıdır ve bir ilişkinin ürünüdür. Her yasa, bir başka yasaya bağlıdır veya tabiidir. Yasaların niteliğini, yapıldığı toplumun özellikleri ve ihtiyaçları belirler.
- ✓ Montesquieu, iki toplum arasındaki ilişkiyi düzenleyen hukukun devletler hukuku, devlet içindeki siyasi ilişkileri düzenleyen hukukun siyasal hukuk ve kişiler arası ilişkileri düzenleyen hukukun da medeni hukuk olduğunu belirtir.
- ✓ Montesquieu, yönetim biçimlerini cumhuriyet, monarşi ve despotizm olmak üzere üçe ayırır.
 - Cumhuriyet yönetiminde, halk söz sahibidir.
 - Monarşi, tek kişinin yönetimidir ve yasalar çerçevesinde yönetme gücünü kullanır.
 - Despotizm ise istediğini yapma gücünün tek kişide olduğu yönetim şeklidir.

J. J. Rousseau

- ✓ Fransız filozof J. J. Rousseau, insan doğasına ilişkin çözümleri, devletin ortaya çıkışı, toplumsal sözleşme, halkın egemenliğin asıl sahibi oluşu gibi fikirleriyle hem Fransız İhtilali'nde hem de modern devlet anlayışının oluşmasında etkili olmuştur. *Toplum Sözleşmesi*, *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Temeli ve Kökenleri*, *İtiraf*, *Emile* önemli eserleridir.
- ✓ Hobbes ve Locke gibi Rousseau'nun da devlete yönelik görüşlerinin temelinde doğal durum kavramı bulunur.
- ✓ Rousseau'ya göre ilk insanlar, doğal durumda tam olarak özgür ve eşittirler. Ona göre doğal durum özgürlük ve iyilik durumudur.
- ✓ Doğal durumdaki özgürlük ve eşitlik "mülkiyet" kavramının ortaya çıkmasıyla bozulmuştur. İnsan yaşamında özel mülkiyet anlayışının yayılması zamanla "hak" kavramını oluşturmuştur.
- ✓ Rousseau'ya göre özel mülkiyet ve hak kavramı doğal yaşamın sonu olmuştur. Doğal durumda iyi olan insan, toplumsallaştıkça ve medeniyet ilerledikçe kötüleşmeye başlamıştır.
- ✓ İnsanların daha fazla mülk edinme, sahip olduğu mülkleri ve hakları koruma istekleri ve birilerinin de mülksüz kalması güvensizliğe ve çatışmalara sebep olmuştur.
- ✓ İnsanlar güvenliklerini ve özgürlüklerini garanti altına alabilmek için bir araya gelip zorunlu olarak "toplumsal sözleşme" yapmışlar ve devleti kurmuşlardır.
- ✓ Rousseau'ya göre ilk devletin varlığı başka devletlerin oluşmasını sağlamış, bu durum da savaşımlara sebep olmuştur.
- ✓ Rousseau'ya göre haksızlıklara çözüm olması için oluşturulan toplumsal sözleşme, birilerini zenginleştirirken birilerinin köleleşmesine neden olmuştur. İnsanlığın geldiği noktada geriye, doğal duruma dönüş mümkün değildir. Toplumda kötülüğe yol açan unsurları ortadan kaldırmak için yapılması gereken şey, doğal yaşama uygun olan yasaların çıkarılması, mülkiyetin ve özgürlüklerin güvence altına alınmasıdır.
- ✓ Rousseau, insanların toplum içinde özgür olabilecekleri bir düzen oluşturmaları gerektiğini, medeni toplumun yasalarla düzenli bir bütün oluşturabileceğini savunmuştur.

J. J. Rousseau

DİFnot

- ✓ Fransız Devrimi'yle birlikte Montesquieu'nun "güçler ayrılığı" ilkesi, Rousseau'nun "bütün insanların doğuştan özgür ve eşit olduğu" ilkesi hayata geçirilmiştir.
- ✓ İhtilal sonrası "İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirgesi" kabul edilmiş; laiklik, bireycilik ve özgürlük gibi ilkeler siyasi ve toplumsal yaşamda etkili olmaya başlamıştır.

ÖRNEK-7

Doğal özgürlüğümüz, insanlığımızın zorunlu bir parçasıdır. Özgürlüğümüzden tamamen vazgeçersek ya da köleleşirsek tam insan olmaktan çıkarız. Toplum, özgürlüğümüzü tamamen elimizden alsaydı topluma katılmanın hiçbir anlamı olmazdı; çünkü zamanla insanlığımızı kaybederdik. Peki özgürlüğümüzü feda etmeden bir devlet oluşturabilir miyiz? Bu olanaksız gibi görünebilir ama bireysel özgürlüklerimiz ile kamu çıkarını bağdaştırabiliriz.

Bu parçada dile getirilen devlet görüşü aşağıdaki filozoflardan hangisine aittir?

- A) Rousseau B) Aristoteles C) Hegel
D) Platon E) İbn-i Haldun

(2017-YGS)

ÖRNEK-8

Rousseau, yasa yapmanın ya da yasaları değiştirmenin Yunan kent devletlerinde olduğu gibi yani bütün halkın bir araya gelip istişare ederek sonra da oylayarak yapılması gerektiğine inanıyordu. Bu şekilde "genel irade" ortaya çıkmış oluyordu. Böylece her bireyin kendi istediği olmasa da bir bütün olarak toplum için iyi olanın uygulanacak olduğuna dair bir güven vardı. Bu tüm toplum için iyi olanın ortaya konacağına dair bir idrakin varlığı, halkın kendilerini yönetmek için seçtiği kişiler bu yasaları uygulamaya geçirme görevini verirken rahatlık sağlardı. Çünkü bütün halkın birlikte hareket ederek yaptığı bu yasalar herkesi mutlak olarak bağlamaktaydı.

Bu parça, siyaset felsefesinin aşağıdaki sorularından hangisinin sorgulanmasına örnek oluşturur?

- A) Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?
B) En mükemmel yönetim biçimi hangisidir?
C) İktidar kaynağını nereden alır?
D) Bireyin temel hakları nelerdir?
E) Sivil toplumun anlamı nedir?

(2015-YGS)

ETKİNLİK-2

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri doldurunuz.

- Locke'a göre bilginin kaynağı dir.
- Kant'a göre bilginin ve olmak üzere iki kaynağı vardır.
- Locke'a göre insan zihni doğuştan boş bir levha yani 'dır.
- Güçler ayrılığı ilkesini kuramsallaştıran düşünür 'dur.
- Rousseau'ya göre doğal durumda insanlar arasındaki eşitlik ortaya çıkışıyla bozulmuştur.

1. Locke'a göre doğal durumda insanlar ihtiyaçlarını karşılamak üzere dayanışma içindedirler ve genel olarak barış içinde yaşarlar. Hak ve özgürlüklere doğal olarak sahiptirler. Ancak bazı insanlar düzeni bozmaya kalkışınca uygarlık durumuna geçme ihtiyacı doğmuştur. Çünkü doğal durumda bu ihlalleri caydırma ve cezalandırma konusunda başka haksızlıklar ortaya çıkabiliyordu ve bunları düzenleyecek üst bir kurum yoktu. Bu nedenle insanlar bir uzlaşma sağlayarak üst bir otoritenin varlığını kabul ettiler.

Bu parçaya göre insanların uygarlık aşamasına geçmesi aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Sınırsız güce sahip bir otoriteye boyun eğmeyle
- B) Metafizik düşüncelerin yaygınlaşmasıyla
- C) Eleştirel düşünmeye önem verilmesiyle
- D) Tarafsız bir otoriteye ihtiyaç duyulmasıyla
- E) Hak ve özgürlüklerin artmasıyla

2. Fransız Devrimi, modern devlet anlayışını biçimlendiren en önemli toplumsal olaydır. Geleneksel devlet anlayışında köklü bir değişikliğe neden olmuş, halk egemenliği anlayışının güçlenip yayılmasını sağlamıştır. Rönesans Dönemi'nde başlayan ulus devlet anlayışı Fransız Devrimi ile belirgin olarak ortaya çıkmış, milliyetçilik akımı yayılmaya başlamıştır. Bütün bunların yaşanmasında Locke, Rousseau gibi filozofların etkisi olmuştur.

Bu parçadan yola çıkılarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Toplumu filozoflar yönetirse problemler daha kolay çözülebilir.
- B) Filozoflar evrensel bir devlet düzeni kurmak istemişlerdir.
- C) Fransız Devrimi, Rönesans düşüncesine karşı yapılmıştır.
- D) Filozofların iktidarı ele geçirme isteği toplumsal olaylara neden olmuştur.
- E) Felsefi görüşler toplumsal yapıda değişimlere neden olabilir.

3. Locke, *İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme* adlı eserinde şöyle demektedir: "Zihnin bütün öz niteliklerden yoksun, hiçbir idesi olmayan özel deyimle 'boş levha' olduğunu düşünelim; bu zihin nasıl donatılacaktır? İnsanın o devingen ve sınırsız imgeleminin hem de sınırsız bir değişiklik içinde ona işlediği bu geniş birikim nereden geliyor? Zihin, aklın ve bilginin bütün gereçlerini nereden edinmiştir?"

Bu parçada bilgi felsefesinin aşağıda verilen problem alanlarından hangisi sorgulanmaktadır?

- A) Doğruluğun ölçütü
- B) Bilginin değeri
- C) Bilginin sınırı
- D) Bilginin kaynağı
- E) Bilginin imkânı

4. J. Locke, insan zihninin doğuştan boş bir levha gibi olduğunu söyler. Ona göre doğuştan boş olan bu levha zamanla yaşantılar ve duyu verileriyle doldurulur.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi Locke'un görüşlerine ters düşer?

- A) Nesneleri duyu verileri aracılığıyla bilebiliriz.
- B) Bilginin kaynağı deneydir.
- C) Zihindeki düşünceler duyu verilerinden sonra oluşur.
- D) Doğuştan getirilen bilgi yoktur.
- E) Duyu verileri öznel olduğu için doğru bilgi elde edilemez.

5. Montesquieu'ya göre devletin kural koyma, bu kurallara göre ülkeyi yönetme ve kurallara uymayanları cezalandırma gibi yetkileri vardır. Bu yetkiler farklı kurumlarca kullanılmalıdır. Böyle olursa yöneticiler birbirlerini denetleyebilir. Böylece devletin halkın üstünde baskıcı bir güç olması engellenebilir ve vatandaşların temel hak ve özgürlükleri de yasalar tarafından güvence altına alınabilir.

Bu parçada açıklanan yönetim ilkesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Laiklik ilkesi
- B) Sosyal devlet ilkesi
- C) Hukuk devleti ilkesi
- D) Güçler ayrılığı ilkesi
- E) Eşitlik ilkesi

6. Kant, bilginin başlıca iki kaynağı olan akıllı ve deneyimi inceleyerek işe başlamıştır. Her ikisini de eleştiren ve tek başlarına yetersiz bulan Kant, bilgi oluşturmak için ikisine de ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır.

Bu parçaya göre Kant'ın eleştirdiği bilgi görüşleri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fenomenoloji – Analitik felsefe
B) Rasyonalizm – Empirizm
C) Pozitivizm – Entüisyonizm
D) Kritisizm – Pragmatizm
E) Septisizm – Rasyonalizm

7. Kant'a göre aydınlanma, insanın kendi suçu nedeniyle düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan kurtulmasıdır. Ona göre "ergin olmayış" insanın aklını kendi başına kullanamayışdır ve bu duruma düşmek insanın kendi suçudur.

Bu parçadan yola çıkılarak Kant'ın aşağıdakilerden hangisini eleştirdiği söylenebilir?

- A) Bilgi elde etme sürecinde deneyimin önemli olduğunu
B) Bilgilerin yalnızca akıl yoluyla elde edilebileceğini
C) İnsanın kendi aklına güvenmeyişi
D) Herkesin ergin olamayacağını
E) Otoriteyi sorgulamamak gerektiğini

8. J. Locke, insan zihninin doğuştan boş bir levha olduğunu ve zamanla yaşantılar yoluyla bu levhanın doldurulduğunu söylemiştir. Aynı dönemde yaşayan bir diğer filozof olan D. Hume da insan zihninin duyumlardan örülmüş bir alışkanlıklar ağı olduğunu söylemiştir.

Bu filozofların bilgi anlayışları için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) İnsan akıllı, varlığın kesin bilgisine ulaşmada tek kaynaktır.
B) Bilgi elde etmek için duyumdan gelen verilerin akıl kalıplarında işlenmesi gerekir.
C) İnsan, sezgilerini takip ederek kesin bilgiye ulaşabilir.
D) Zihinde bilgi oluşması için önce deneyim sahibi olunması gerekir.
E) Duyular insanı yanılttığı için kesin bilgilere ulaşılamaz.

9. "Algısız kavramlar boş, kavramsız algılar kördür." sözüyle Kant aşağıdakilerden hangisini ifade etmek istemiştir?

- A) Bilgi a priori olarak akılda vardır.
B) Bilgi elde etmek mümkün değildir.
C) Doğru bilgi sezgisel kavrayışla elde edilebilir.
D) Bilgi elde etmek için hem akıl hem de duyu verileri gereklidir.
E) Bilgi a posteriori yoluyla dış dünyadan elde edilir.

10. • T. Hobbes'a göre insanlar bencil oldukları için aralarındaki mücadeleye bir son vermek ve güvenli bir toplumsal yapı oluşturabilmek adına, aralarında sözleşerek devleti meydana getirmişlerdir.
• J. Locke'a göre insanlar iyi niyete ve dayanışmaya dayalı düzenlerini korumak adına aralarında sözleşerek devleti meydana getirmişlerdir.

Bu parçaya göre Hobbes ile Locke'un devlet anlayışları arasındaki temel fark aşağıdakilerden hangisine yöneliktir?

- A) İnsan doğasını tanımlayışlarına
B) Devletin ihtiyaçlar sonucu oluştuğuna
C) Devletin toplumsal sözleşmeye dayandığına
D) Devletin yapay bir kurum oluşuna
E) Çıkış noktalarının insan doğası olmasına

ÖĞRENCİ NO		YANITLAR	
1	A B C D E	11	A B C D E
2	A B C D E	12	A B C D E
3	A B C D E	13	A B C D E
4	A B C D E	14	A B C D E
5	A B C D E	15	A B C D E
6	A B C D E	16	A B C D E
7	A B C D E	17	A B C D E
8	A B C D E	18	A B C D E
9	A B C D E	19	A B C D E
10	A B C D E	20	A B C D E